

Найденко О. Є., кандидат економічних наук, доцент кафедри митної справи та оподаткування, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, м. Харків, Україна

ORCID ID: 0000-0003-0638-3965

e-mail: oleksii.naidenko@hneu.net

Резнікова Є. С., студентка, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, м. Харків, Україна

e-mail: reznikovaelizaveta96@gmail.com

Боротьба з контрабандою як один із методів забезпечення митної безпеки держави

Анотація. Встановлено, що внаслідок нестабільної економічної та політичної ситуації в країні контрабанда набуває розмірів масового негативного явища та становить реальну загрозу економічним інтересам держави. Це призводить до того, що держава недоотримає значні обсяги грошових коштів, які мали спрямовуватися на фінансування різних сфер соціально-економічного розвитку. Доведено, що митна безпека є важливою складовою економічної безпеки країни, оскільки завдяки митній безпеці держава регулює процеси зовнішньоекономічної діяльності, пов'язані з експортом та імпортом товарів, робіт та послуг, шляхом встановлення ставок мита та застосування тарифних та нетарифних методів регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Досліджено динаміку митних правопорушень, а також проведено аналіз роботи контролюючих органів. Визначено, що така діяльність негативно впливає на суспільну безпеку у разі нелегального перевезення наркотичних засобів, зброї і боєприпасів, психотропних речовин, під час перевезення зброї масового ураження, а також виникає загроза для інтересів культури під час контрабанди культурних цінностей та надбань країни.

Ключові слова: контрабанда; митна безпека; мито; контролюючі органи; митні правила.

Naidenko O. Ye., Ph. D. in Economics, Associate Professor, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, Ukraine

Rieznikova Ye. S., student, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, Ukraine

Counteracting the Smuggling as One of the Ensuring Methods of the Customs Security of the State

Abstract. Introduction. It is established that due to the unstable economic and political situation in the country, smuggling is becoming a mass negative phenomenon and poses a real threat to the economic interests of the state. This leads to the fact that the state is not receiving significant amounts of funds that should have been allocated for financing various spheres of socio-economic development.

Purpose. Customs security has been proven to be a key element of a country's economic security, because, thanks to customs security, the state regulates the processes of foreign economic activity related to the export and import of goods, works and services by setting tariffs and applying tariff and non-tariff methods of regulating foreign economic activity. The dynamics of customs offenses has been investigated, and the activity of the controlling authorities has been analyzed.

Results. The results of the analysis show an increase in the number of customs offenses due to imperfect legislation. It has been formed some groups of products transported by smugglers, also the state losses caused by illegal activities in the customs sphere have been calculated. Within the group of goods the main share is industrial goods, raw materials and materials.

Conclusions. The conclusion's been made that such activity adversely affects public safety in the case of illegal transportation of drugs, weapons and ammunition, psychotropic substances and weapons of mass destruction. There is also a threat to the interests of culture through the smuggling of cultural assets and property of the country. The results of the analysis show a decrease in the number of detected heavy drugs, which is a confirmation of the efficiency of the customs authorities. The results of the controlling authorities activity in Ukraine evaluated by analysis.

Keywords: smuggling; customs security; duty; regulatory authorities; customs rules.

JEL Classification: F 40, H 26, K 33.

Постановка проблеми. Розвиток економіки України залежить від багатьох факторів, одним з яких є ефективна система оподаткування, у рамках якої передбачено справляння мита. Важливим є питання імплементації норм митного законодавства ЄС до законодавства України, оскільки процеси зовнішньоекономічної діяльності потребують особливої уваги держави.

Держава за рахунок тарифних та нетарифних методів регулювання впливає на обсяги експорту та імпорту й реалізує заходи боротьби з контрабандою як однією з ключових проблем, що негативно впливає на обсяги надходжень митних платежів до бюджету України. Попри роботу митних органів, обсяги контрабанди в Україні невпинно зростають, що обумовлює необхідність аналізу основних напрямів

роботи контролюючих органів щодо попередження контрабанди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність контрабанди та шляхи боротьби з цим явищем досліджуються доволі активно у наукових роботах як українських, так і зарубіжних вчених, серед яких: І. Базярук, В. Бублейник, О. Омельчук, П. Пашко, С. Сорока, П. Цимбал, В. Чорний та інші.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є узагальнення основних порушень в митній сфері на основі аналізу результатів роботи контролюючих органів у сфері оподаткування та боротьби з контрабандою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Участь України в інтеграційних процесах світової економіки та міжнародному поділі праці створює передумови для сталого економічного зростання і підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Водночас відкритість економічної системи породжує додаткові ризики, а тому постає необхідність захисту внутрішнього ринку від недоброякісного імпорту продукції, який може завдати шкоду національним виробникам, здоров'ю людей та навколишньому природному середовищу; а відтак – недопущення неконтрольованого ввезення в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин і матеріалів, збудників хвороб [3].

Однією з найважливіших складових національної безпеки є економічна безпека та митна безпека. Митна безпека – це стан захищеності економічних інтересів держави, забезпечення та реалізації яких досягають шляхом провадження державної митної справи [4]. За умов невизначеності й нестабільності внутрішнього і зовнішнього середовища митна безпека дає змогу забезпечити:

– переміщення через митний кордон товарів і транспортних засобів;

– організацію процедур митного контролю та митного оформлення із застосуванням заходів митно-тарифного і нетарифного регулювання;

– боротьбу з контрабандою та порушеннями митних правил, а також виконання інших покладених на митні органи завдань.

В умовах перехідної економіки одним з основних завдань зовнішньоекономічної політики України є розвиток зовнішньої торгівлі, зміцнення економічних відносин з іншими країнами, а також захист інтересів вітчизняного товаровиробника.

Внаслідок нестабільної економічної та політичної ситуації в країні контрабанда набуває розмірів масового негативного явища, що формує реальну загрозу економічним інтересам держави. Держава втрачає монополію на експорт/імпорт певних груп товарів, особливо тих, що вилучені з загального списку товарообігу, а українські товаровиробники зазнають значних збитків, адже за рахунок нелегального імпорту товарів попит на вітчизняну продукцію істотно зменшується. Така діяльність негативно впливає на суспільну безпеку у разі нелегального перевезення наркотичних засобів, зброї і боєприпасів, психотропних речовин, зброї масового ураження.

Контрабанда є одним із небезпечних злочинів у господарській діяльності та суспільному житті. Ця проблема не обходить жодну країну, тому протягом останніх років ДФС України, поряд зі спрощенням митних процедур та вжиттям ряду організаційних та практичних заходів, веде активну роботу щодо підвищення ефективності й результативності протидії економічній контрабанді, захисту даного ринку. Основні показники правопорушень у сфері митної справи за 2013-2018 рр. зображено в табл. 1.

Таблиця 1 Основні показники правопорушень у сфері митної справи за 2013-2018 роки

Основні показники	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Заведено справ про порушення митних правил	23299	15108	17808	23235	32282	48877
на суму, млн грн	796,15	704,22	1814,22	2093,79	1596,4	3444,67
Розглянуто справ про порушення митних правил митницями ДФС	6947	5292	7004	12839	21652	39191
Накладено штрафів, млн грн	54,9	67,36	615,63	555,87	503,28	9822,75
Стягнуто штрафів, млн грн	14,67	12,48	20,38	31,32	59,28	124,61
Справи про порушення митних правил, передані на розгляд судів	15228	9944	9771	8833	7791	6239
на суму, млн грн	698,86	610,62	1773	1906,29	1472,61	2530,17
Конфіскацію застосовано, млн грн	195,04	182,17	898,48	354,42	432,22	268,5
Припинено справ про ПМП	1406	963	798	748	1061	916
на суму, млн грн	399,67	291,12	465,5	539,11	822,84	784,38
Накладено штрафів, млн грн	134,27	138,76	830,21	299,92	400,31	213,6

Джерело: систематизовано авторами на основі [6]

За результатами проведених заходів, спрямованих на виявлення та припинення порушення митних правил, за період з 2013 р. по 2018 р. митницями ДФС України було виявлено 160 609 випадків митних правопорушень. Загальна сума заведених справ про порушення митних правил склала 10 449,45 млн грн.

Зазначимо, що в 2018 р. загальна кількість заведених справ про порушення митних правил становила 48 877, що на 47,6 % більше ніж в 2013 р., а сума, на яку були скоєні правопорушення, збільшилася в 4,3 рази.

Так, у 2013 р. було порушено 23 299 справ на суму 796,15 млн гривень. У 2014 р. кількість порушень митних правил зменшилася і склала 15 108 справ на загальну суму 704,22 млн гривень. Починаючи з 2015 р., кількість митних правопорушень почала дуже стрімко зростати. У 2015 р. – 17 808 справ (1814,22 млн грн), в 2016 – 23 235 справ (2093,79 млн грн), в 2017 – 32 282 справи на суму 1596,4 млн грн. Дану тенденцію можемо побачити на рис. 1.

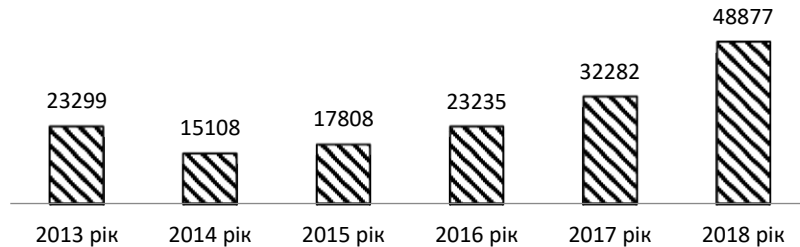

Рисунок 1 – Кількість заведених справ про порушення митних правил за 2013-2018 роки

Джерело: представлено авторами на основі [6]

Контрабанда розглядається Урядом України ширше, аніж незаконне переміщення товарів та предметів, а тому боротьбу з контрабандою необхідно вести комплексно, із застосуванням всіх можливих сил і засобів та усуненням причин і умов, які сприяють скоєнню цього злочину.

Державною митною службою та митницями України запроваджено контроль за порушенням і розглядом справ окремої категорії, зокрема тих, що відрізняються значною вартістю предметів правопо-

рушень, які реально вилучені, та фактами виявлення незаконного переміщення зброї, наркотичних засобів, історичних і культурних цінностей.

На даний момент митні органи працюють над виконанням програми Уряду «Україна без контрабанди».

Поряд зі збільшенням кількості порушення митних правил зростає і сума, на яку вони були скоєні. Так, на рис. 2 зображено динаміку контрабанди.

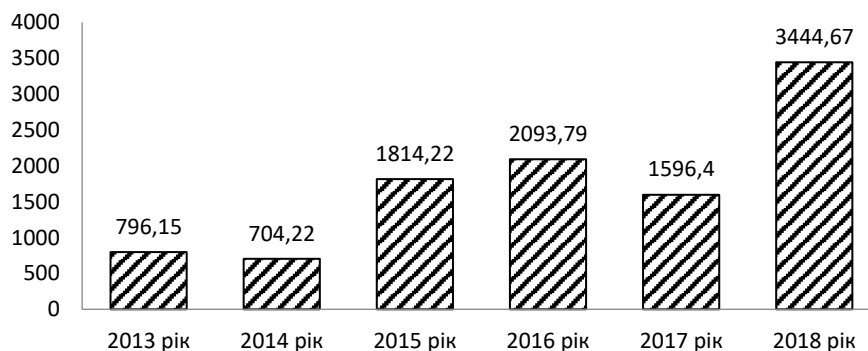

Рисунок 2 – Динаміка скоєних порушень митних правил, млн грн

Джерело: представлено авторами на основі [6]

У 2017 р. загальна сума скоєних порушень митних правил була менше, ніж в 2016 р., проте кількість заведених справ була більшою, що свідчить про те, що цінність предметів контрабанди збільшується.

Запровадження щоденного моніторингу вантажопотоків забезпечує системний контроль за операціями

з товарами, що віднесені до групи ризику. За даними ДФС України, найбільш поширеними предметами правопорушень за 2013-2018 рр. стали: промислові товари; продовольчі товари; національна та іноземна валюта та транспортні засоби (табл. 2).

Таблиця 2 Структура вилучених предметів правопорушень, млн грн

Вид товару	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
промислові товари, сировина та матеріали	197,28	225,02	381,79	404,9	530,36	585,74
продовольчі товари	36,71	98,04	107,72	64,27	68,8	121,3
національна та іноземна валюта	107,8	83,45	102,28	161,57	79,49	76,04
транспортні засоби	43,1	38,76	54,9	53,64	53,2	151,05

Джерело: складено за даними [6]

Загальна вартість реально вилучених предметів правопорушень протягом 6 років складає 3827,21 млн гривень. Більш цікавим видом контрабанди для нашої країни є транспортні засоби. Їх кількість на кінець 2018 р. стрімко збільшилася у порівнянні з попередніми роками. Необхідно також приділити увагу більш

важливим та небезпечним для нашої країни предметам контрабанди, а саме незаконному переміщенню зброї та наркотичних засобів. Протягом 2013-2018 рр. митними органами України вилучено 2778 кг важких наркотиків, а саме: героїну, кокаїну, канабісу. Дані представлено на рис. 3.

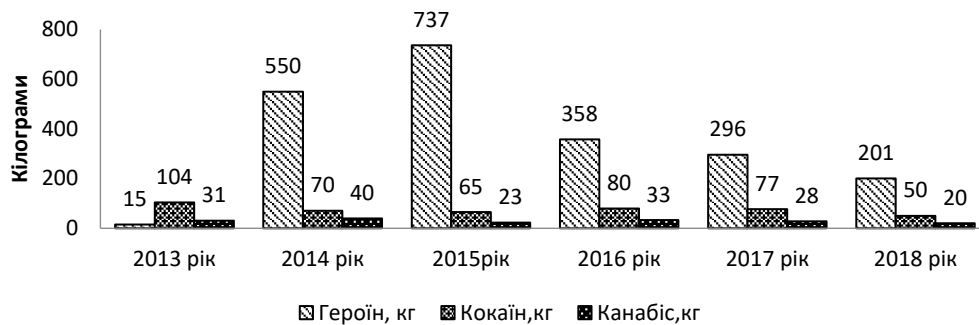

Рисунок 3 – Кількість вилучених важких наркотиків, 2013-2018 рр.

Джерело: складено за даними [6]

Виходячи з даних, представлених на рис. 3, з'ясовано, що у період з 2014 р. по 2017 р. спостерігається значне збільшення ввезення на територію України наркотичних засобів. За результатами отриманих даних було розраховано

загальну суму надходжень до бюджету України від конфіскації та накладення штрафів на товари, які незаконно переміщувалися через державний кордон за період з 2013 р. по 2018 рік (рис. 4).

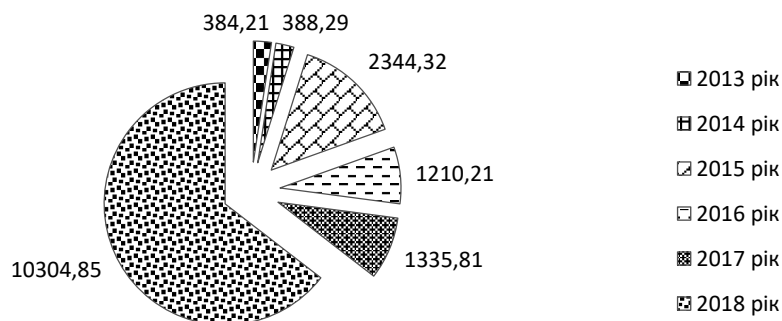

Рисунок 4 – Надходження до бюджету України від конфіскації та накладення штрафів на товари, які незаконно переміщувалися через державний кордон за період з 2013 р. по 2018 р., млн грн

Джерело: складено за даними [6]

Кожного року бюджет України наповнюється в т. ч. за рахунок виявлення злочинів у сфері митної справи. Злагоджена робота митних та контролюючих органів приносить свій внесок в економічний розвиток

держави. У порівнянні з 2013 р. загальна сума штрафів та конфіскованих предметів від правопорушень збільшилася на 9920, 64 млн грн. Це одночасно свідчить про те, що в країні є контрабанда, що здійснює

негативний вплив на стабільність нашої економічної ситуації.

Висновки. У ході проведеного дослідження проблемних аспектів діяльності суб'єктів запобігання та протидії порушенням митних правил можливо дійти висновку, що митні органи постійно працюють у напрямі збільшення ефективності своєї роботи та підвищення результативності діяльності щодо виявлення випадків контрабанди і порушення митних правил. Це сприяє позитивній динаміці у діяльності суб'єктів щодо запобігання та протидії порушення митних правил як за відносними, так і абсолютними результативними показниками. У процесі подальшої

діяльності щодо запобігання та протидії порушенням митних правил доцільно удосконалити процес взаємодії митних органів з іншими державними та правоохоронними органами у сфері боротьби та запобігання порушенням митних правил в частині обміну інформацією; ввести в дію ефективну інтегровану інформаційну систему щодо запобігання та протидії порушенням митних правил для обміну даними з митними службами інших країн. Крім того слід забезпечити стабільність норм податкового та митного законодавства для організації ефективної роботи контролюючих органів у сфері оподаткування та митної справи.

Література:

1. Базярук І. Об'єктивні та суб'єктивні чинники злочинності у сфері переміщення предметів через митний кордон України. *Вісник прокуратури*. 2009. № 10. С. 81-87.
2. Бублейник В. А. Боротьба з незаконним збутом наркотичних засобів: кримінально-правовий і кримінологічний аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2007. 20 с.
3. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі від 29 жовт. 2013 р. № 1277. URL : http://cct.com.ua/2013_1277.htm/ (дата звернення 29.08.2019).
4. Митний кодекс України : Закон України від 13 бер. 2012 р. № 4495-VI: URL: http://zakon4/rada.gov.ua/laws/show/995_643 (дата звернення 29.08.2019).
5. Омельчук О. М. Контрабанда за кримінальним правом України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2002. 20с.
6. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України URL: <http://sfs.gov.ua/> (дата звернення 29.08.2019).
7. Пашко П. В. Щодо окремих питань забезпечення ефективності митного контролю. *Митна безпека*. 2010. № 1 . С. 6-13.
8. Податковий кодекс України : Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI URL: [zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17](http://zakon4/rada.gov.ua/laws/show/2755-17) (дата звернення 29.08.2019).
9. Сорока С. О. Контрабанда наркотичних засобів : проблеми протидії: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2010. 22с.
10. Цимбал П. В. Особливості виявлення, розкриття та розслідування злочинів у сфері оподаткування : монографія. Ірпін' : Національний університет ДПС України, 2009. 450 с.
11. Чорний В. Б. Україна і митна справа: Київ, Комп'ютерно-видавничий, інформаційний центр "КВІЦ", 2000. 349 с.

References:

1. Bazyaruk, I. (2009) Objective and subjective factors of crime in the area of moving objects across the customs border of Ukraine. *Visnyk prokuratury*, 10, 81-87 [in Ukr.].
2. Bubleynyk, V. A. (2007) *Combating illicit drug trafficking: criminal law and criminological aspects* (Abstract of Ph.D. Thesis). Criminal law and criminology. Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv [in Ukr.].
3. Ministry of Economic Development and Trade (2013). Methodical recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine (Order No. 1277, October 29). Retrieved from http://cct.com.ua/2013_1277.htm/ [in Ukr.].
4. Verkhovna Rada of Ukraine (2012). Customs Code of Ukraine (Order No. 4495-VI, March 13). Retrieved from http://zakon4/rada.gov.ua/laws/show/995_643 [in Ukr.].
5. Omel'chuk, O. M. (2002). Smuggling under the criminal law of Ukraine (Abstract of Ph.D. Thesis). Criminal Law and Criminology: Criminal Enforcement. Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv [in Ukr.].
6. State Fiscal Service of Ukraine (2019). *Official web-site*. Retrieved from <http://sfs.gov.ua/> [in Ukr.].
7. Pashko, P. V. (2010). On certain issues of ensuring the effectiveness of customs control. *Mytna bezpeka*, 1, 6-13 [in Ukr.].
8. Verkhovna Rada of Ukraine (2010). Tax Code of Ukraine (Order No. 2755-VI, December 02). Retrieved from <http://zakon4/rada.gov.ua/laws/show/2755-17> [in Ukr.].
9. Soroka, S. O. (2010). *Drug smuggling: problems of counteraction* (Abstract of Ph.D. Thesis). Criminal Law and Criminology: Criminal Enforcement. L'viv: Lviv State University of Internal Affairs [in Ukr.].
10. Tsybmal, P. V. (2009). *Osoblyvosti vyjavlennya, rozkryttya ta rozsliduvannya zlochyniv u sferi opodatkovannya*. Irpin': Natsional'nyy universytet DPS Ukrainy [in Ukr.].
11. Chornyy, V. B. (2000). *Ukrayina i mytna sprava*. Kyiv: Komp'yuterno - vydavnychyy, informatsiynyy tsentr "KVITS" [in Ukr.].

